*§ 47–0. Вядучыя краіны Усходу пасля Другой сусветнай вайны

КАМУНІСТЫЧНАЯ ПАРТЫЯ КІТАЯ
ГАМІНЬДАН САЦЫЯЛІЗМ
«КУЛЬТУРНАЯ РЭВАЛЮЦЫЯ»
МАДЭРНІЗАЦЫЯ РЭФОРМА
ІНДЫЙСКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫ КАНГРЭС
ДАМІНІЁН ПЯЦІГОДКА

Утварэнне КНР

1. Утварэнне Кітайскай Народнай Рэспублікі і будаўніцтва сацыялізму ў 1950–1970-х гг. Перамога Камуністычнай партыі Кітая ў грамадзянскай вайне і ўтварэнне КНР зрабіліся паваротным момантам у гісторыі Кітая. Пасля доўгіх гадоў канфлікту паміж КПК і Гаміньданам, які завяршыўся разгромам апошняга, 1 кастрычніка 1949 г. у Пекіне была ўрачыста абвешчана Кітайская Народная Рэспубліка. Старшынёй Цэнтральнага народнага ўрада зрабіўся лідар КПК Маа Цзэдун, які ўзначальваў партыю ад 1930-х гг. Гаміньдан на чале з Чан Кайшы быў вымушаны эвакуявацца на востраў Тайвань, дзе захаваў сваю ўладу.

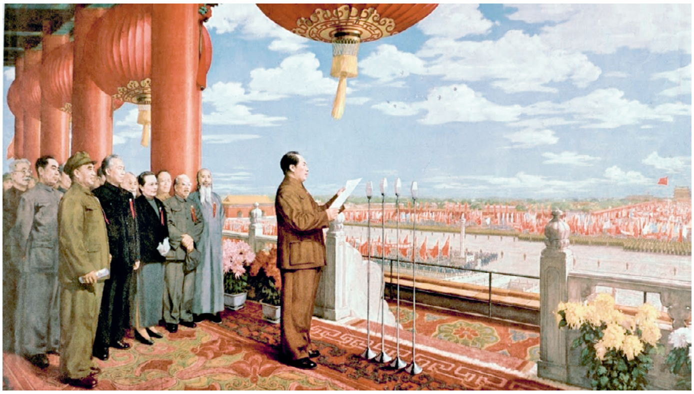

Абвяшчэнне КНР, 1 кастрычніка 1949 г.

Перамога камуністаў у значнай меры зрабілася магчымай дзякуючы ўсебаковай падтрымцы СССР. Ужо на наступны дзень пасля абвяшчэння КНР Савецкі Саюз першым прызнаў новую дзяржаву, а ў снежні 1949 г. Маа Цзэдун здзейсніў візіт у Савецкі Саюз. У 1950 г. была падпісаная савецка-кітайская Дамова аб дружбе, саюзе і ўзаемнай дапамозе, якая выступіла асновай для маштабнага супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі.

Першыя пераўтварэнні

Першыя гады існавання КНР былі прысвечаныя вырашэнню надзённых эканамічных і сацыяльных праблем. У 1950–1952 гг. у краіне шло аднаўленне народнай гаспадаркі. Была праведзена зямельная рэформа, паводле якой памешчыцкае землеўладанне было ліквідавана, а зямля размеркаваная паміж сялянамі. Прадпрыемствы замежнага капіталу былі нацыяналізаваныя. Гэтыя захады, ажыццёўленыя пры дапамозе савецкіх спецыялістаў, заклалі асновы для далейшых сацыялістычных пераўтварэнняў.

У 1953 г. КПК вызначыла стратэгію сацыялістычных пераўтварэнняў, якая прадугледжвала паступовае ажыццяўленне сацыялістычнай індустрыялізацыі і пераўтварэнне прыватнай уласнасці ў грамадскую. Пачалася першая пяцігодка (1953–1957 гг.), распрацаваная пры ўдзеле савецкіх спецыялістаў. Прыярытэт надаваўся развіццю цяжкай прамысловасці — металургіі, машынабудаўніцтву, энергетыцы. Да канца першай пяцігодкі ў Кітаі была створана планавая эканоміка на савецкі ўзор.

Палітыка «вялікага скачка»

Аднак кіраўніцтва КПК на чале з Маа Цзэдунам імкнулася паскорыць сацыялістычныя пераўтварэнні. У 1958 г. была абвешчаная палітыка «вялікага скачка», паводле якой меркавалася за тры гады пабудаваць асновы камуністычнага грамадства. Вытворчасць прамысловай прадукцыі планавалася павялічыць у 6,5 раза, а сельскагаспадарчай — у 2,5 раза. Па ўсёй краіне разгарнулася «бітва за

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

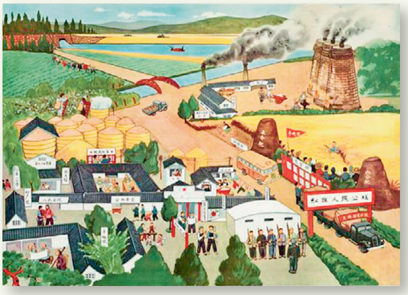

Плакат «Камуны — гэта добра». 1958 г.

Плакат «Знішчыць чатырох шкоднікаў». 1958 г.

Пры дапамозе прапанаваных ілюстрацый і дадатковых крыніц інфармацыі вызначце:

1. Якія мерапрыемствы ладзіліся ў рамках палітыкі «вялікага скачка»?
2. Да якіх наступстваў магла прывесці падобная палітыка?

сталь». Больш за 90 мільёнаў чалавек будавалі кустарныя доменныя печы для выплаўкі металу. Адначасова ў вёсцы праводзілася татальная калектывізацыя: да канца 1958 г. было створана 26 тысяч народных камун, якія аб'ядналі больш за 500 мільёнаў чалавек.

Палітыка «вялікага скачка» абярнулася катастрофай. Масавае адцягненне людзей ад сельскагаспадарчых работ, прымітыўныя метады вытворчасці, разбурэнне ранейшай сістэмы арганізацыі працы прывялі да рэзкага падзення вытворчасці. Валавы кошт прадукцыі народнай гаспадаркі скараціўся на траціну, нацыянальны даход — на чвэрць. Пачаўся страшны голад, які знішчыў мільёны жыццяў. Напачатку 1960-х гг. палітыка «вялікага скачка» была згорнутая.

Культурная рэвалюцыя

Правал «вялікага скачка» аслабіў пазіцыі Маа Цзэдуна ў кіраўніцтве партыі. З мэтай умацавання свайго аўтарытэту ён ініцыяваў у 1966 г. новую

кампанію — «Вялікую пралетарскую культурную рэвалюцыю», якая цягнулася да 1976 г. Афіцыйна яна была скіраваная на барацьбу супраць «буржуазных элементаў» у партыі і грамадстве, на справе ж зрабілася інструментам умацавання асабістай улады Маа.

ПРАЦУЕМ З ГІСТАРЫЧНАЙ КРЫНІЦАЙ

З «Пастановы аб Вялікай пралетарскай культурнай рэвалюцыі», 1966 г.

Хоць буржуазія ўжо зрынута, яна, тым не менш, намагаецца з дапамогай эксплуататарскай старой ідэалогіі, старой культуры, старых нораваў і старых звычаяў разлажыць масы, заваяваць сэрцы людзей, узмоцнена імкнецца да сваёй мэты — ажыццяўлення рэстаўрацыі. У процівагу буржуазіі пралетарыят на ўсякі яе выклік у галіне ідэалогіі мае адказваць знішчальным ударам і з дапамогай пралетарскай новай ідэалогіі, новай культуры, новых нораваў і новых звычаяў змяняць духоўнае аблічча ўсяго грамадства. Цяпер мы ставім сабе за мэту разграміць тых надзеленых уладай, якія ідуць капіталістычным шляхам, раскрытыкаваць рэакцыйных буржуазных «аўтарытэтаў» у навуцы, раскрытыкаваць ідэалогію буржуазіі і ўсіх іншых эксплуататарскіх класаў, пераўтварыць асвету, пераўтварыць літаратуру і мастацтва, пераўтварыць усе галіны надстройкі, якія не адпавядаюць эканамічнаму базісу сацыялізму, з тым каб паспрыяць умацаванню і развіццю сацыялістычнага ладу.

1. *Якімі прычынамі была выклікана неабходнасць правядзення «культурнай рэвалюцыі»? Супраць каго яна была скіраваная?*
2. *Якім чынам «культурная рэвалюцыя» магла ўмацаваць аўтарытэт Маа Цзэдуна?*

Галоўнай ударнай сілай «культурнай рэвалюцыі» зрабіліся хунвэйбіны — атрады моладзі, школьнікаў і студэнтаў, фанатычна адданых Маа. 18 жніўня 1966 г. на плошчы Цяньаньмэнь адбыўся першы масавы мітынг хунвэйбінаў, напрыканцы года іх колькасць дасягнула 20 мільёнаў.

Хунвэйбіны разгарнулі тэрор супраць «класавых ворагаў» — інтэлігенцыі, партыйных кадраў, усіх, каго падазравалі ў «буржуазных настроях». Знішчаліся помнікі культуры, спальваліся кнігі, разбураліся храмы. Мільёны людзей прайшлі праз рэпрэсіі, шмат хто быў забіты або скончыў жыццё самагубствам. Прамысловая вытворчасць у 1967–1968 гг. скарацілася на 15–20 %, прыпынілася работа ВНУ, краіна недаатрымала велізарную колькасць кваліфікаваных спецыялістаў. Калі хунвэйбіны зрабіліся неўтаймавальныя, Маа быў вымушаны ў 1967 г. ужыць супраць іх армію. Да пачатку 1970-х гг. найбольш вострая фаза «культурнай рэвалюцыі» завяршылася, але афіцыйна яна цягнулася да смерці Маа ў 1976 г.

2. Кітай у перыяд рэформаў, сацыялізм з кітайскай спецыфікай. Пасля смерці Маа Цзэдуна ў 1976 г. Кітай стаяў напярэдадні глыбокіх перамен. Эканоміка краіны была на мяжы катастрофы ў выніку правалу палітыкі «вялікага скачка» і наступстваў «культурнай рэвалюцыі». Неабходнасць кардынальных змен зрабілася відавочнай для новага кіраўніцтва краіны. Ініцыятарам радыкальных эканамічных рэформаў стаў Дэн Сяапін — вядомы партыйны дзеяч, які пасля 1977 г. вярнуўся да ўлады пасля апалы ў перыяд «культурнай рэвалюцыі».

Пачатак рэформаў

Афіцыйна пра пачатак палітыкі рэформаў і адкрытасці было аб'яўлена на трэцім пленуме ЦК КПК адзінаццатага склікання, які адбыўся 18–22 снежня 1978 г. Гэты пленум выступіў паваротным момантам у гісторыі сучаснага Кітая. Дэн Сяапін абвясціў прынцып «чатырох мадэрнізацый» —

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

Дэн Сяапін, кітайскі дзяржаўны дзеяч

Прачытайце цытаты Дэна Сяапіна.

«Няважна, якога колеру кот, чорны ці белы, важна, каб ён лавіў мышэй. Няважна, сацыялізм або капіталізм, важна, каб эканоміка развівалася, каб народ жыў добра».

«Захаванне вядучай ролі за грамадскай уласнасцю і забеспячэнне ўсеагульнай заможнасці — тыя карэнныя прынцыпы сацыялізму, якія мы павінны выконваць. Менавіта гэтыя прынцыпы сацыялізму нам трэба цвёрда праводзіць і рэалізоўваць. З пункту гледжання перспектывы мы, у рэшце рэшт, пяройдзем да камунізму. Цяпер ёсць людзі, якія непакояцца, як бы Кітай не ператварыўся ў капіталістычную краіну. Нельга сказаць, што іх апаскі не маюць падстаў. І мы павінны развейваць іх апаскі не марнаслоўем, а фактамі».

1. Якія галоўныя прынцыпы рэформаў вызначыў Дэн Сяапін?

2. Як вы лічыце, ці магчымая пабудова камунізму пры захаванні рыначнай эканомікі?

мадэрнізацыі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і тэхнікі, абароны, якія леглі ў аснову ўсіх рэформаў. У якасці прыярытэтнай стратэгіі была абраная «сацыялістычная рыначная эканоміка». Дэн сцвярджаў, што Кітай знаходзіцца на першай ступені развіцця сацыялізму і абавязкам партыі з'яўляецца развіццё «сацыялізму з кітайскай спецыфікай».

Першы этап рэформаў

Рэформы пачаліся з сельскай гаспадаркі (1979–1984 гг.). Былі распушчаныя «народныя камуны», уведзена сістэма сямейнага падраду, паводле якой сялянскія сем'і атрымлівалі зямлю ў доўгатэрміновую арэнду і маглі самастойна распараджацца прадукцыяй пасля выканання дзяржаўных паставак. Гэтая мера адразу рэзка павысіла зацікаўленасць сялян у выніках працы і прывяла да хуткага росту сельскагаспадарчай вытворчасці.

Другі этап рэформаў

На другім этапе рэформаў (1984–1992 гг.) адбываўся дэмантаж планавай сістэмы і пераход да рыначнай эканомікі. Была адмененая сістэма ліцэнзій у 25 галінах прамысловасці, яе захавалі толькі ў стратэгічна важных сферах — атамнай энергетыцы, касмічнай прамысловасці, сувязі. Адмяняўся дзяржаўны кантроль над цэнамі, пачыналася прыватызацыя прадпрыемстваў дзяржсектара. Найважнейшым крокам было стварэнне асаблівых эканамічных зон. У гэтых зонах замежныя і кітайскія кампаніі маглі гандляваць і інвеставаць без звычайнага дзяржаўнага рэгулявання, што стымулявала прыток замежных інвестыцый і тэхналогій.

Была дазволеная дзейнасць замежнага капіталу ў большасці галін эканомікі, доля магчымага замежнага ўдзелу ў мясцовых кампаніях павялічылася з 40 % да 100 %. Уводзілася канвертавальнасць нацыянальнай валюты — юаня. Рэфармаваліся падатковая і крэдытная сістэмы. Кітай пачаў актыўна інтэгравацца ў сусветную эканоміку, уступіў у Сусветную гандлёвую арганізацыю.

Сацыялізм з кітайскай спецыфікай

На XII з’ездзе КПК у верасні 1982 г. была афіцыйна абвешчана стратэгічная задача «ўсеабдымнай мадэрнізацыі сацыялізму», фінальнай мэтай якой мела стаць пабудова «сацыялізму з кітайскай спецыфікай». Пазней, на XIV з’ездзе КПК у 1992 г., Дэн Сяапін сфармуляваў новую мэту — «стварэнне сістэмы сацыяльнай рыначнай эканомікі». Гэта быў «трэці шлях», што пралягаў паміж капіталізмам і таталітарнай адміністрацыйнай эканомікай.

Сутнасць канцэпцыі «сацыялізму з кітайскай спецыфікай» заключалася ў спалучэнні рыначнай эканомікі з захаваннем палітычнай манаполіі Камуністычнай партыі. Была створана змешаная эканоміка з рознымі формамі ўласнасці, якая ўключала дзяржаўны, прыватны і індывідуальны сектары. Планавая эканоміка замянялася на змяшаную,

дзяржаўны сектар трансфармаваўся ў акцыянерную сістэму. Пры гэтым захоўваліся кіроўная роля КПК і ідэалагічныя прынцыпы сацыялізму.

Вынікі рэформаў

Вынікі рэформаў уражвалі. З 1978 г. Кітай ператварыўся з адсталай краіны ў рыначную эканамічную дзяржаву. За перыяд рэформаў з крайняй галечы выйшлі 500 мільёнаў чалавек. Кітай зрабіўся «фабрыкай свету», адным з галоўных экспарцёраў прамысловай прадукцыі. Былі дасягнутыя высокія тэмпы эканамічнага росту, створана сучасная інфраструктура, распрацаваны новыя тэхналогіі.

Японія пасля Другой сусветнай вайны

3. Асноўныя этапы эканамічнага і сацыяльна-палітычнага развіцця Японіі пасля Другой сусветнай вайны. Параза Японіі ў Другой сусветнай вайне зрабілася пачаткам радыкальнай трансфармацыі краіны. 2 верасня 1945 г. Японія афіцыйна капітулявала, і пачалася амерыканская акупацыя, якая цягнулася да красавіка 1952 г. Фактычная ўлада ў краіне належала штабу акупацыйных войскаў ЗША на чале з генералам Дугласам Макартурам. Амерыканцы абралі стратэгію не прыніжэння пераможанай краіны, а яе пераўтварэння ў дэмакратычную дзяржаву і будучага саюзніка ў супрацьстаянні з СССР. ЗША дастаўлялі ў Японію харчаванне, прадухіляючы гуманітарны крызіс. Імператар Хірахіта застаўся на троне ў якасці намінальнага кіраўніка дзяржавы, што спрыяла супрацоўніцтву японскага насельніцтва з акупацыйнымі ўладамі.

Прыняцце Канстытуцыі

Акупацыйныя ўлады правялі комплекс радыкальных дэмакратычных рэформаў, якія заклалі аснову сучаснай квітнеючай Японіі. У 1947 г. набыла сілу новая Канстытуцыя, пабудаваная на прынцыпах парламенцкай дэмакратыі. Канстытуцыя ўсталявала парламенцкую манархію, абвясціла парламент вышэйшым органам улады. Былі абвешчаныя дэмакратычныя правы і свабоды, раўна-

ПРАЦУЕМ З ГІСТАРЫЧНАЙ КРЫНІЦАЙ

Артыкул 9 Канстытуцыі Японіі

Шчыра імкнучыся да міжнароднага міру, заснаванага на справядлівасці і парадку, японскі народ на вечныя часы адмаўляецца ад вайны як суверэннага права нацыі, а таксама ад пагрозы або ўжывання ўзброенай сілы як сродку вырашэння міжнародных спрэчак.

Для дасягнення мэты, указанай у папярэднім абзацы, ніколі надалей не будуць ствараца сухапутныя, марскія і ваенна-паветраныя сілы, таксама як і іншыя сродкі вядзення вайны. Права на вядзенне вайны дзяржавай не прызнаецца.

1. Якія абавязкі накладвае на Японію гэты артыкул Канстытуцыі? Чаму Японія ўзяла на сябе такія абавязкі?
2. Як гэтыя абавязкі паўплывалі на эканамічнае развіццё і знешнюю палітыку Японіі?

праўе мужчын і жанчын, ліквідавана арыстакратычнае саслоўе.

Эканамічныя рэформы

Сярод эканамічных рэформаў ключавое значэнне мела зямельная рэформа: каля 80 % усіх зямель былі адабраныя ў памешчыкаў і прададзеныя сялянам па нізкіх цэнах, што стварыла масавую фермерскую вытворчасць. Праводзілася дэманапалізацыя эканомікі — роспуск дзайбацу (буйных фінансавых і прамысловых канцэрнаў). 70 % акцый манаполій былі прададзены насельніцтву, што стварыла масавы клас уласнікаў. Была праведзеная падатковая рэформа, якая знізіла максімальны ўзровень падатковага ціску да 35 %. Ваенная прамысловасць была ліквідаваная, асновай вытворчага патэнцыялу зрабілася грамадзянская прамысловасць.

Сан-Францыская мірная дамова

8 верасня 1951 г. была падпісаная Сан-Францыская мірная дамова паміж Японіяй і 48 дзяржавамі. Дамова ўвайшла ў сілу 28 красавіка 1952 г., завяршыўшы рэжым акупацыі. Японія адмовілася ад прэтэнзій на Карэю, Тайвань, Паўднёвы Сахалін, Курыльскія астравы. Адначасова была падпісаная дамова аб бяспецы паміж ЗША і Японіяй, згодна

з якой ЗША атрымалі права змяшчаць свае войскі на японскай тэрыторыі.

«Японскі эканамічны цуд»

У сярэдзіне 1950-х гг. пачаўся перыяд «японскага эканамічнага цуду», які цягнуўся да нафтавага крызісу 1973 г. Рост эканомікі складаў амаль 10 % штогод — гэта былі самыя высокія тэмпы росту сярод развітых краін таго часу. Японская эканоміка зрабілася другой у свеце пасля ЗША.

Прычыны «эканамічнага цуду» былі разнастайныя. Дзяржава рабіла стаўку на ключавыя галіны: металургію, суднабудаўніцтва, нафтахімію, пасля — аўтапрам і электратэхніку. Рэзка вырасла якасць тавараў, якія выпускаліся, — аўтамабіляў, тэлевізараў, электронікі. Важным фактарам была палітыка закупкі заходніх тэхналогій замест іх самастойнай распрацоўкі, што дазволіла пераадолець адставанне ад перадавых краін на 20–25 гадоў. Дапамога ЗША таксама паспрыяла эканамічнаму росту.

Эканамічнае развіццё ў 1970–1980-х гг.

Ад сярэдзіны 1970-х гг. быў узяты курс на інтэнсіўную мадэль развіцця з акцэнтам на навукаёмістыя галіны і ўзмацненне ролі ў сусветнай эканоміцы. Японія ператварылася ў лідара ў прыкладных навуковых даследаваннях, развіла галіны высокіх тэхналогій.

У 1980-х гг. Японія перажыла перыяд хуткага эканамічнага росту, вядомы як «эканоміка бурбалкі». Бум фондавага рынку і рынку нерухомасці стварыў ілюзію бясконцага росквіту. Аднак гэта прывяло да ўтварэння бурбалкі цэн на актывы, якая лопнула напачатку 1990-х гг. Тэмпы росту ВВП упалі з 4,6 % у 1980-х гг. да 1,1 % у 1990-х. Гэты перыяд атрымаў назву «страчанае дзесяцігоддзе» — час эканамічнай стагнацыі і дэфляцыі.

Здабыццё незалежнасці

4. Здабыццё незалежнасці Індыяй і ажыццяўленне «курсу Неру». Працяглая барацьба індыйскага народа за незалежнасць ад брытанскага каланіяльнага панавання скончылася ў сярэдзіне 1940-х гг.

Індыйскі нацыянальна-вызваленчы рух на чале з Індыйскім нацыянальным кангрэсам (ІНК), якім кіравалі Махатма Гандзі і Джавахарлал Неру, набыў масавы характар. Адначасова актывізавалася Усеіндыйская мусульманская ліга на чале з Мухамадам Алі Джынам, якая выступала за стварэнне асобнай мусульманскай дзяржавы.

У лютым 1947 г. брытанскі ўрад выдаў дэкларацыю аб канчатковым выхадзе з Індыі. Быў распрацаваны план лорда Маўнтбетана, адпаведна якога Брытанская Індыя падзялялася паводле рэлігійнага крытэру на два незалежныя дамініёны — мусульманскі Пакістан і індуісцкі Індыйскі Саюз. 14 жніўня 1947 г. быў створаны дамініён Пакістан, а 15 жніўня 1947 г. — Індыйскі Саюз.

Джавахарлал Неру

26 студзеня 1950 г. Індыя была абвешчана рэспублікай. Старшынёй урада зрабіўся Джавахарлал Неру, які ўзначальваў краіну да сваёй смерці ў 1964 г. Неру распрацаваў праграму сацыяльна-эканамічных рэформаў і стратэгію знешняй палітыкі, якая атрымала назву «курс Неру». Выбары 1951 г. умацавалі пазіцыі ІНК, які атрымаў магчымасць пачаць рэалізоўваць гэтую праграму.

«Курс Неру»

Эканамічная палітыка «курсу Неру» абапіралася на сацыялістычныя ідэі і прадугледжвала стварэнне змяшанай эканомікі. Неру прытрымліваўся канцэпцыі «сярэдняга шляху», мяркуючы, што ў Індыі нельга дасягнуць прагрэсу без дзяржаўнага сектару і кантролю над прыватным сектарам у найбольш важных сферах. Дзяржаўныя прадпрыемствы ствараліся ў стратэгічна важных галінах: цяжкай прамысловасці, машынабудаўніцтве, чорнай металургіі, вугальнай і нафтавай прамысловасці, вытворчасці ўзбраенняў і атамнай энергіі, на чыгунках. Прыватнаму сектару адводзілася месца ў менш значных галінах.

Ва ўласнасць дзяржавы адышлі ўсе прадпрыемствы, якія належалі каланіяльным уладам, право-

дзілася нацыяналізацыя банкаў, чыгунак, ваенных заводаў. У дачыненні да замежных кампаній праводзілася палітыка пратэкцыянізму, але пры гэтым прызнавалася неабходнасць знешніх інвестыцый у цяжкую прамысловасць. Развіццё дзяржаўнага сектару і будаўніцтва цяжкай прамысловасці разглядаліся як аснова эканамічнай незалежнасці Індыі.

Была праведзена аграрная рэформа, скіраваная на абмежаванне буйнога памешчыцкага землеўладання, падтрымку сялян і дробных прадпрымальнікаў. Ажыццяўлялася адміністрацыйна-палітычная рэформа, скіраваная на стварэнне «этналінгвістычных» штатаў. Абвяшчаліся дэмакратычныя свабоды, раўнапраўе мужчын і жанчын.

Знешняя палітыка Індыі

У знешняй палітыцы Неру быў адным з заснавальнікаў Руху недалучэння. Ідэя «недалучэння» азначала нейтралітэт у супрацьстаянні двух блокаў — НАТА і Арганізацыі Варшаўскай дамовы, адмову ад удзелу ў ваенных альянсах. У 1954 г. Неру сфармуляваў «панча шыла» — пяць прынцыпаў мірнага суіснавання, якія зрабіліся асновай пагаднення з Кітаем і філасофіяй краін, якія не далучыліся. Фармальна Рух недалучэння аформіўся на канферэнцыі ў Белградзе ў верасні 1961 г.

Запаволенне эканамічнага развіцця

5. Асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця Індыі. Пасля смерці першага прэм'ер-міністра Індыі Джавахарлала Неру ў 1964 г. краіна працягнула развівацца па мадэлі змяшанай эканомікі, дзе вялікую ролю адыгрывала дзяржава. Але напрыканцы 1980-х гг. зрабілася відавочна, што строгае дзяржаўнае рэгуляванне перашкаджае росту прыватнага бізнесу. Першыя 40 гадоў пасля здабыцця незалежнасці эканамічны рост Індыі быў марудны — у сярэднім 3–4 % на год, а з улікам штогадовага росту насельніцтва каля 20 мільёнаў чалавек рост на душу насельніцтва складаў ледзь-ледзь 2–2,5 %.

Спробы рэформаў пачаліся ў 1980-х гг. пры прэм'ер-міністру Раджыву Гандзі, які змякчыў некаторыя абмежаванні. Але сапраўдныя змены прыйшлі з эканамічным крызісам 1991 г., калі прэм'ер-міністрам зрабіўся Нарасімха Раа, а міністрам фінансаў — Манмохан Сінх. Гэты крызіс паслужыў штуршком для маштабнай лібералізацыі эканомікі: адмянілі многія ліцэнзіі і дазволілі замежныя інвестыцыі, знізілі мытныя пошліны і пачалі прыватызацыю дзяржаўных прадпрыемстваў.

Палітычнае развіццё

У палітычнай сферы Індыя захоўвае дэмакратычную сістэму кіравання з шматпартыйнай сістэмай, якая забяспечвае палітычную разнастайнасць і свабоду выбараў. Індыйскі нацыянальны кангрэс на працягу доўгага часу быў дамінуючай палітычнай сілай, аднак улада часта пераходзіла да апазіцыйных кааліцый, што сведчыць пра развітую дынаміку палітычнага працэсу.

Пасля Другой сусветнай вайны на Усходзе сфарміраваўся новы баланс сіл. Японія, прайшоўшы праз разбурэнні, пачала імкліваe эканамічнае аднаўленне і зрабілася адной з найбуйнейшых сусветных дзяржаў. Кітай пад кіраўніцтвам камуністаў ператварыўся ў магутную краіну з велізарным насельніцтвам і важнай палітычнай роляй. Індыя, здабыўшы незалежнасць, пачала развівацца як найбуйнейшая дэмакратычная рэспубліка рэгіёна. Гэтыя краіны вызначалі ход гісторыі і эканоміку Усходу ў пасляваенны перыяд.

калі ў свеце...

1947 г. — прыняцце Канстытуцыі Японіі

на тэрыторыі Беларусі...

1937 г. — прыняцце Канстытуцыі БССР

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Вызначце асноўныя этапы развіцця КНР. Дайце ім кароткую характарыстыку.
2. Якія пераўтварэнні былі праведзены ў Кітаі пасля смерці Маа Цзэдуна? Растлумачце значэнне паняцця «сацыялізм з кітайскай спецыфікай».
3. Вылучыце адметнасці пасляваеннага рэфармавання Японіі. Ці можна сцвярджаць, што лібералізацыя і дэмакратызацыя леглі ў аснову «японскага эканамічнага цуду»?
4. Вызначце асноўныя тэндэнцыі палітычнага і сацыяльна-эканамічнага развіцця Індыі пасля Другой сусветнай вайны. Дайце ім кароткую характарыстыку.